

Θέμα : Ισχυρή κοινωνία

III

I

Η προοπτική της “ισχυρής Ελλάδας” συνδέεται άρρηκτα με τη σταδιακή διαμόρφωση μιας ισχυρής κοινωνίας. Στην αυγή του νέου αιώνα αυτός είναι ο μεγάλος στόχος μιας προοδευτικής διακυβέρνησης. Πώς καταλαβαίνουμε με σύγχρονους όρους την ισχυρή κοινωνία;

II

1. Η εποχή της ραγδαίας ανάπτυξης της επικοινωνίας, της παραγωγής και ανταλλαγής πληροφοριών, σε μια όλο και περισσότερο διεθνοποιούμενη οικονομία, δημιούργησε σε παγκόσμια κλίμακα ένα νέο πρότυπο πολίτη: τον πληροφορημένο και ενήμερο πολίτη.

Το γεγονός αυτό αναπροσδιορίζει ριζικά την έννοια της πολιτικής. Πολιτική δεν μπορεί να είναι σήμερα η πατερναλιστική λήψη αποφάσεων από μια μειοψηφία “ειδικών” για λογαριασμό της μεγάλης παθητικής πλειοψηφίας των “κυβερνωμένων”. Το ενλόγω μοντέλο έχει πάψει προ πολλού να είναι αποτελεσματικό. Γιατί, πολύ απλά, οι “κυβερνώμενοι” δεν αρκούνται πια σε μια παθητική στάση, δεν “ιδιωτεύουν”: οι κεραίες τους είναι ανοιχτές στα μηνύματα των καιρών, έχουν χειραφετηθεί από παραδοσιακές πατρωνείες και καταναγκασμούς, απαιτούν να συμμετέχουν άμεσα στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους. Η προοδευτική πολιτική έχει λοιπόν νόημα σήμερα ως διαρκής μετατόπιση των αποφάσεων από το επίπεδο της κοινωνίας και των ίδιων των πολιτών. Μόνον έτσι η πολιτική νομιμοποιείται, ισχυροποιώντας την κοινωνία.

2. Αυτή είναι η βαθύτερη ουσία της διαφοράς μας από τη συντηρητική πολιτική. Κατά την τελευταία, η κοινωνία πρέπει να μείνει μακριά από τις αποφάσεις. Οι αποφάσεις αποτελούν προνόμιο των “ειδικών” πολιτικών ή οικονομικών παραγόντων των ποικιλώνυμων “σωτήρων” μιας παθητικής κοινωνίας.

Η συντηρητική αντίληψη της πολιτικής χαρακτηρίζεται σε όλα της τα επίπεδα από αυτή την περιφρόνηση για την κοινωνία και τον πολίτη. Είναι η αντίληψη του παραδοσιακού αυταρχικού κεφαλαιούχου απέναντι στον εργαζόμενο, η αντίληψη του

σπουδαιοφανούς πολιτικού απέναντι στους πολιτικούς του “πελάτες”, η αντίληψη του υπεροπτικού γραφειοκράτη απέναντι στους “ενοχλητικούς” πολίτες που επιμένουν να θέλουν να εξυπηρετηθούν. Αυτή η αντίληψη μιας απονευρωμένης και αδύναμης κοινωνίας ανήκει όμως οριστικά στο παρελθόν.

3. Ισχυρή κοινωνία είναι για μας η κοινωνία που παίρνει η ίδια τις τύχες στα χέρια της. Είναι η κοινωνία των δικαιωμάτων αλλά και της ευθύνης, της γνώσης αλλά και της πρωτοβουλίας. Είναι η κοινωνία στην οποία αναζωογονούνται οι αγώνες της προοδευτικής πολιτικής από τη Γαλλική Επανάσταση και την αφύπνιση των εργαζόμενων τάξεων μέχρι τα σύγχρονα κινήματα διαμαρτυρίας για την ισότητα, την εξάλειψη των διακρίσεων κάθε είδους και την υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Είναι η κοινωνία που για πρώτη φορά ευνοείται τόσο πολύ από την ανάπτυξη της οικονομίας και της τεχνολογίας σε παγκόσμια κλίμακα. Ένα πλήθος αυτόνομων πρωτοβουλιών σε κρίσιμους τομείς της ζωής μας αναδεικνύουν την τεράστια δυναμική της. Η δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι γνωστή σε όλο τον κόσμο και ευαισθητοποιεί πολύ περισσότερο τον σημερινό πληροφημένο πολίτη από ό,τι τα κουρασμένα προγράμματα των παραδοσιακών πολιτικών. Η δράση τους διαδίδεται ήδη και στη χώρα μας, αποτελώντας πηγή έμπνευσης και πρωτοβουλιών ιδίως για τους νέους.

4. Στην εμπέδωση της ισχυρής κοινωνίας επιμείναμε με την πολιτική μας από την πρώτη στιγμή. Οι ελλείψεις ήταν τότε μεγάλες. Η οικονομική υστέρηση και οι διεθνείς αμφιταλαντεύσεις της χώρας ήταν οι κύριες αιτίες. Καταφέραμε, με καθημερινό αγώνα και θυσίες από όλους τους πολίτες, να τις ξεπεράσουμε. Σήμερα η αφετηρία μας είναι διαφορετική. Από καλύτερες θέσεις μπορούμε να κινηθούμε πιο ριζοσπαστικά, να επιχειρήσουμε βαθιές τομές για να κάνουμε κτήμα μας την ισχυρή κοινωνία.

III

Πρέπει, πρώτα, να αναγνωρίσουμε σε όλη της την έκταση τη βαθύτερη ουσία και τη δυναμική των δικαιωμάτων των πολιτών. Τα δικαιώματα βρίσκονται άλλωστε στο επίκεντρο της πολιτικής. Είναι ανάγκη έτσι να επιμείνουμε στη δημιουργία νέων θεσμών που θα επιτρέπουν στον πολίτη να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του, αλλά και να αναπτύσσει δημιουργικά αυτόνομες πρωτοβουλίες. Είναι ανάγκη έτσι να αναβαθμίσουμε και να κάνουμε πιο αποτελεσματικούς τους παραδοσιακούς θεσμούς που επιτρέπουν στον

πολίτη να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του όπως τα δικαστήρια. Αλλά παράλληλα είναι ανάγκη να επιμείνουμε στη δημιουργία και τη λειτουργία νέων θεσμών, που προέρχονται και έλκουν τη νομιμοποίησή τους από την ίδια την κοινωνία των πολιτών, όπως οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές.

IV

1. Ένα πλήθος αυτόνομων πρωτοβουλιών σε κρίσιμους τομείς της ζωής μας αναδεικνύουν την τεράστια δυναμική της κοινωνίας των πολιτών. Η δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι γνωστή σε όλο τον κόσμο και ευαισθητοποιεί πολύ περισσότερο τον σημερινό πληροφορημένο πολίτη από ό,τι τα κουρασμένα προγράμματα των παραδοσιακών πολιτικών. Η δράση τους διαδίδεται ήδη και στη χώρα μας, αποτελώντας πηγή έμπνευσης και πρωτοβουλιών ιδίως για τους νέους.

2. Στο πνεύμα αυτό είναι αναγκαία μια συστηματική και πλήρης πολιτική ουσιαστικής ενίσχυσης του έργου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, με στόχο να εμπνεύσουμε τους πολίτες στην ενεργή συμμετοχή τους σε αυτές. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι χρήσιμη η ενθάρρυνση του εθελοντισμού όχι μόνο μέσω κινήτρων, υλικών και ηθικών, αλλά και μέσω της λήψης υπόψιν των απαιτήσεων και των ικανοτήτων των ενεργών πολιτών κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών, τόσο σε τομείς παραδοσιακά οικείους σε αυτούς όπως και σε άλλους - κυρίως στον τομέα της κοινωνικής αλληλεγγύης.

V

Αποτελεί όρο για την ισχυρή κοινωνία ο αναπροσανατολισμός του εκπαιδευτικού συστήματος σε κοινωνικές αξίες όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη, η ανεκτικότητα, η ευθύνη. Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να καλλιεργεί μονόπλευρα τον επαγγελματισμό, την τεχνοκρατία, τον ωφελιμισμό. Αυτή η τάση θα οδηγούσε με μαθηματική ακρίβεια τους νέους στον ατομικισμό και στην παθητικότητα, αποδυναμώνοντας σε μια ευαίσθητη φάση της ζωής τους δεσμούς τους με την κοινωνία. Πέρα, όμως, από τα προγράμματα σπουδών, το σχολείο πρέπει να αποτελέσει το ίδιο έναν πρότυπο πυρήνα κοινωνικής διαπαιδαγώγησης. Πρέπει να είναι ο χώρος, όπου οι μαθητές καλλιεργούν τα ενδιαφέροντά τους και το πνεύμα πρωτοβουλίας για την ανάπτυξη πρωτότυπων δραστηριοτήτων. Το σχολείο πρέπει να εμπνέει συλλογικές δράσεις και όχι

να αποξενώνει τους μαθητές σε ένα μελαγχολικό περιβάλλον στείρας απομνημόνευσης, βαθμοθηρίας, ανταγωνισμού και, τελικά, καταπίεσης.

VI

Η ισχυρή κοινωνία απαιτεί την επανοριοθέτηση του ρόλου και του πεδίου δράσης του κράτους. Η ευθύνη για το δημόσιο συμφέρον δεν ανήκει εξ ορισμού και εξ ολοκλήρου στο κράτος. Αντίθετα ανήκει και στην κοινωνία και τους φορείς της στο πλαίσιο ενός νέου τρόπου κατανομής των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό το κράτος δεν αρκείται στην άσκηση επιτελικών αρμοδιοτήτων και την παροχή υπηρεσιών ικανοποιητικού επιπέδου, αλλά ευνοεί τη συμμετοχή των πολιτών και των φορέων της κοινωνίας στη διαχείριση των κοινών.

VII

Η ισχυρή κοινωνία απαιτεί όμως και ριζικές μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό μας σύστημα. Είναι καιρός να εκλείψουν άκαμπτες δομές που δεν επιτρέπουν στους πολίτες να εκφράσουν τη θέλησή τους με αυθεντικό τρόπο, που “φιλτράρουν” τη θέλησή τους σε αλλεπάλληλα επίπεδα, αφυδατώνοντάς την.

Δομές, που καλλιεργούν τον επαγγελματισμό των πολιτικών στο όνομα μιας κακώς εννοούμενης αντιπροσώπευσης, συνθλίβουν πρωτοβουλίες και διαιωνίζουν παθολογικές εξουσίες. Η δημοκρατία υπάρχει για να απελευθερώνει την κοινωνική δυναμική και όχι να την πνίγει. Πρέπει κάποτε να μας απασχολήσει σοβαρά και όχι προσχηματικά η αδιαφορία των πολιτών για την πολιτική, η τεχνοκρατική, δήθεν “ουδέτερη”, εικόνα που καλλιεργείται για αυτήν, η μετατροπή των πολιτικών διαδικασιών και του πολιτικού διαλόγου σε “θέαμα” και η αίσθηση του πολίτη ότι όσα λέγονται δημόσια δεν είναι τα σημαντικότερα για τις αποφάσεις που τελικά θα ληφθούν.

Ο σύγχρονος πολίτης απαιτεί ένα νέο πολιτικό σύστημα. Απαιτεί ιδίως αλλαγές στις κομματικές δομές και λειτουργίες, δίκαιους και προβλέψιμους κανόνες του πολιτικού αγώνα, αλλαγές στους κοινοβουλευτικούς θεσμούς, ώστε η Βουλή να είναι το πραγματικό forum των σημαντικών πολιτικών επιλογών. Απαιτεί, όμως, και ένα νέο ήθος του πολιτικού. Θέλει τον πολιτικό απελευθερωμένο από την ανάγκη της διαρκούς προβολής, στρατευμένο σε συγκεκριμένες προγραμματικές θέσεις με καθαρό ιδεολογικοπολιτικό

στίγμα. Οι πολιτικοί του “δοκιμαστικού σωλήνα”, της κενόλογης και ανώδυνης ρητορείας στα ΜΜΕ, οι πολιτικοί με αμβλυμένο το αίσθημα της ευθύνης απέναντι στον πολίτη είναι ένα είδος που δυστυχώς το συναντά κανείς σε όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος. Η δυναμική μιας ισχυρής κοινωνίας, όπως είναι σήμερα η ελληνική κοινωνία, βρίσκεται σε πλήρη διάσταση με το πρότυπο αυτό. Αργά ή γρήγορα θα το αποβάλλει η ίδια. Ανήκει όμως στις προτεραιότητές μας να επισπεύσουμε με τους αγώνες μας τις εξελίξεις.

Αθήνα, 21 Δεκεμβρίου 2000

Ισχυρή κοινωνία

I.

Η προοπτική της ισχυρής Ελλάδας συνδέεται άρρηκτα με τη σταδιακή διαμόρφωση μιας ισχυρής κοινωνίας. Στην αυγή του νέου αιώνα αυτός είναι ο μεγάλος στόχος μιας προοδευτικής διακυβέρνησης. Πώς καταλαβαίνουμε με σύγχρονους όρους την ισχυρή κοινωνία;

II.

1. Η ραγδαία ανάπτυξη της επικοινωνίας, της παραγωγής και ανταλλαγής πληροφοριών, σε μια όλο και περισσότερο διεθνοποιούμενη οικονομία, δημιούργησε σε παγκόσμια κλίμακα ένα νέο πρότυπο πολίτη: τον πληροφορημένο και ενήμερο πολίτη. Πολιτική δεν μπορεί να είναι σήμερα η πατερναλιστική λήψη αποφάσεων από μια μειοψηφία ειδικών για λογαριασμό της μεγάλης παθητικής πλειοψηφίας των κυβερνωμένων. Φαινόμενα όπως η διαρκής επέκταση της αγοράς ή η ανάγκη ταχείας λήψης των αποφάσεων έχουν οδηγήσει στο να λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις σε διαφορετικά, αποκεντρωμένα επίπεδα. Έτσι το συγκεντρωτικό μοντέλο του κρατισμού έχει πάψει προ πολλού να είναι αποτελεσματικό. Επιπλέον οι κυβερνώμενοι δεν αρκούνται πια σε μια παθητική στάση, δεν ιδιωτεύουν: οι κεραίες τους είναι ανοιχτές στα μηνύματα των καιρών, χειραφετούνται από παραδοσιακές πατρωνίες και καταναγκασμούς, απαιτούν να συμμετέχουν άμεσα στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους. Η προοδευτική πολιτική έχει λοιπόν νόημα σήμερα ως μια διαδικασία διαρκούς δημιουργίας κατάλληλων συνθηκών για την αποκέντρωση των αποφάσεων στο επίπεδο της κοινωνίας, εγγύησης ευκαιριών για συμμετοχή των ίδιων των πολιτών. Μόνον ισχυροποιώντας την κοινωνία νομιμοποιείται η πολιτική.

2. Αυτή είναι η βαθύτερη ουσία της διαφοράς μας από τη συντηρητική πολιτική. Η συντηρητική πολιτική επιμένει να ανάγει το σύνολο της κοινωνικής πραγματικότητας στην παντοδυναμία της αγοράς. Εμείς αντίθετα πιστεύουμε

ότι η πραγμάτωση του οράματος μιας κοινωνίας αυτόνομων πολιτών, του ακρογωνιαίου λίθου της πολιτικής μας, προϋποθέτει τον διαχωρισμό της αγοράς από τα άλλα πεδία της κοινωνικής πραγματικότητας, δηλαδή το πολιτικό σύστημα, τους μηχανισμούς κοινωνικής αλληλεγγύης και τον πολιτισμό, και τον σεβασμό της αυτοτέλειάς τους. Ο σεβασμός όμως της αυτοτέλειας των πεδίων αυτών από την οικονομία απαιτεί την ενεργό παρέμβαση της Πολιτείας. Έτσι όμως προκύπτει μια διαφορετική στάση και πρακτική απέναντι στην ίδια την πολιτική και τους πολίτες. Ενώ η συντηρητική παράταξη παραμένει προσκολλημένη σε μια αυταρχική στάση απέναντι στον πολίτη, στάση κοινή τόσο στην νεοφιλελεύθερη προοπτική της απορύθμισης και υποταγής των πολιτών στους απρόσωπους νόμους της αγοράς όσο και στην πατερναλιστική προοπτική της υποταγής των πολιτών στις ανέλεγκτες αποφάσεις των επαιδόντων, εμείς προάγουμε διαδικασίες και θεσμούς που έχουν στο επίκεντρο τον ενεργό πολίτη. Τον πολίτη που αποφασίζει και δρα ελεύθερα, που έχει συνείδηση ευθύνης απέναντι στους άλλους, που γνωρίζει ότι μπορεί να επέμβει και να συμμετάσχει στη διαμόρφωση της τύχης του.

3. Ισχυρή κοινωνία είναι για μας η κοινωνία που παίρνει η ίδια τις τύχες στα χέρια της. Είναι η κοινωνία των δικαιωμάτων αλλά και της ευθύνης, της γνώσης αλλά και της πρωτοβουλίας. Είναι η κοινωνία στην οποία αναζωογονούνται οι αγώνες της προοδευτικής πολιτικής από τη Γαλλική Επανάσταση και την αφύπνιση των εργαζόμενων τάξεων μέχρι τα σύγχρονα κινήματα διαμαρτυρίας για την ισότητα, την εξάλειψη των διακρίσεων κάθε είδους και την υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Είναι η κοινωνία που ειδικά σήμερα, στην εποχή όπου για πρώτη φορά αναπτύσσεται τόσο η οικονομία και η τεχνολογία σε παγκόσμια κλίμακα, έχει σοβαρές πιθανότητες να απαλλαγεί από παραδοσιακές μορφές κηδεμονίας και καθυστέρησης.

4. Στην εμπέδωση της ισχυρής κοινωνίας επιμείναμε με την πολιτική μας από την πρώτη στιγμή. Οι ελλείψεις ήταν τότε μεγάλες. Υπήρχε, πριν από όλα, ένα χρόνιο έλλειμμα στη νομιμοποίηση της εξουσίας. Ιδίως μετά τον Εμφύλιο ο πολίτης παρέμενε αποκλεισμένος από τη συμμετοχή στις κρίσιμες αποφάσεις. Πετύχαμε να αλλάξουμε ριζικά τους μηχανισμούς της οικονομικής, πολιτικής

και κοινωνικής εξουσίας, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '80, καθιστώντας τη συμμετοχή του πολίτη κρίσιμη παράμετρο στη λειτουργία αυτών των μηχανισμών. Η οικονομική υστέρηση και οι διεθνείς αμφιταλαντεύσεις της χώρας ήταν επίσης βασικοί αρνητικοί παράγοντες. Καταφέραμε, με καθημερινό αγώνα και θυσίες από όλους τους πολίτες, να τις ξεπεράσουμε. Σήμερα η αφετηρία μας είναι εντελώς διαφορετική. Από καλύτερες θέσεις μπορούμε να κινηθούμε πιο ριζοσπαστικά, να επιχειρήσουμε βαθιές τομές για να κάνουμε κτήμα μας την ισχυρή κοινωνία.

III.

Πρέπει, πρώτα, να αναγνωρίσουμε σε όλη της την έκταση τη βαθύτερη ουσία και τη δυναμική των δικαιωμάτων των πολιτών. Τα δικαιώματα βρίσκονται στο επίκεντρο της πολιτικής μας. Αποτελούν τη θεσμική αφετηρία για τη συγκρότηση μιας ισχυρής κοινωνίας, μιάς κοινωνίας αυτόνομων πολιτών. Στην προοπτική αυτή η Πολιτεία δεν εγγυάται απλώς την ύπαρξη των δικαιωμάτων, αλλά επί πλέον με θετικά μέτρα δημιουργεί διαρκώς κατάλληλες συνθήκες για την πληρέστερη απόλαυσή τους. Από την άλλη, οι πολίτες ασκούν τα δικαιώματά τους με κοινωνική ευθύνη. Η κοινωνική ευθύνη αποτελεί συστατικό στοιχείο όλων των δικαιωμάτων, ακόμα και των παραδοσιακών ατομικών. Γιατί επιμένουμε σε μια ισχυρή έννοια του δικαιώματος, που δεν περιορίζεται στην προστασία ενός απομονωμένου από τους άλλους προσωπικού χώρου, αλλά επεκτείνεται στη δυνατότητα συμμετοχής στην κοινωνική ζωή και την ανάπτυξη σχέσεων με τους άλλους. Σχέσεων που βασίζονται στον σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων καθώς και των ευρύτερων αξιών της κοινωνικής συμβίωσης. Στη βάση μιας τέτοιας αντίληψης για την κοινωνική ευθύνη, μπορούμε να οραματιστούμε τη σταδιακή οργάνωση μιας κοινωνίας όπου ο πολίτης αυτοκαθορίζεται, επικοινωνώντας και συνεργαζόμενος με τους συμπολίτες του, χωρίς τη διαρκή απειλή καταναγκασμών από την πλευρά της κρατικής εξουσίας.

IV.

Αποτελεί όρο για την ισχυρή κοινωνία ο αναπροσανατολισμός του εκπαιδευτικού συστήματος σε κοινωνικές αξίες όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη, η ανεκτικότητα, η ευθύνη. Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί

να καλλιεργεί μονόπλευρα τον επαγγελματισμό, την τεχνοκρατία, τον ωφελιμισμό. Αυτή η τάση θα οδηγούσε με μαθηματική ακρίβεια τους νέους στον ατομισμό και στην παθητικότητα, αποδυναμώνοντας σε μια ευαίσθητη φάση της ζωής τους δεσμούς τους με την κοινωνία. Πέρα, όμως, από τα προγράμματα σπουδών, το σχολείο πρέπει να αποτελέσει το ίδιο έναν πρότυπο πυρήνα κοινωνικής διαπαιδαγώγησης. Να είναι ο χώρος, όπου οι μαθητές καλλιεργούν τα ενδιαφέροντά τους και το πνεύμα πρωτοβουλίας για την ανάπτυξη πρωτότυπων δραστηριοτήτων. Να εμπνέει συλλογικές δράσεις και όχι να αποξενώνει τους μαθητές σε ένα μελαγχολικό περιβάλλον στείρας απομνημόνευσης, βαθμοθηρίας, ανταγωνισμού και, τελικά, καταπίεσης.

V.

Ισχυρή κοινωνία μπορεί ν' αναπτυχθεί μέσα σε συνθήκες ασφάλειας και προοπτικής. Ασφάλειας για όλους όσους νοιώθουν την αβεβαιότητα να απειλεί προσωπικά ή οικογενειακά τους ζωτικά συμφέροντα. Και εδώ ο σχεδιασμός μιας πολιτικής με στόχο τη δημιουργία ενός νέου κοινωνικού κράτους, βιώσιμου γι' αυτούς που έχουν πράγματι ανάγκη αποτελεί προτεραιότητά μας. Συγχρόνως ισοδύναμο μέλημά μας είναι να διαγράψουμε την προοπτική και τις συνθήκες μέσα στις οποίες αυτή μπορεί να καρποφορήσει. Να δημιουργήσουμε και να διασφαλίσουμε σε βάθος χρόνου τη σταθερότητα της οικονομίας, την αναπτυξιακή τροχιά, τη διεύρυνση δυνατοτήτων και ευκαιριών για όλους, ιδιαίτερα για τη γενιά που έρχεται, για τις γυναίκες, για εκείνους που απειλούνται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η ασφάλεια και η προοπτική ήταν και είναι για μας στις προτεραιότητες των πολιτικών μας. Η κοινωνική δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη αποτελούν όρο της άνθισης της κοινωνίας των πολιτών.

VI.

Ένα πλήθος αυτόνομων πρωτοβουλιών σε κρίσιμους τομείς της ζωής μας αναδεικνύουν την τεράστια δυναμική της κοινωνίας των πολιτών. Η δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι γνωστή σε όλο τον κόσμο και ευαισθητοποιεί πολύ περισσότερο τον σημερινό πληροφορημένο πολίτη από ό,τι τα κουρασμένα προγράμματα των παραδοσιακών πολιτικών. Η δράση

τους διαδίδεται ήδη και στη χώρα μας, αποτελώντας πηγή έμπνευσης και πρωτοβουλιών ιδίως για τους νέους. Στο πνεύμα αυτό είναι αναγκαία μια συστηματική και πλήρης πολιτική ουσιαστικής ενίσχυσης του έργου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, με στόχο να εμπνεύσουμε τους πολίτες την ενεργή συμμετοχή τους σε αυτές. Η ενθάρρυνση του εθελοντισμού μπορεί να λάβει χώρα όχι μόνο μέσω κινήτρων, υλικών και ηθικών, αλλά και μέσω της λήψης υπόψιν των απαιτήσεων και των ικανοτήτων των ενεργών πολιτών κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών, τόσο σε τομείς παραδοσιακά οικείους σε αυτούς όπως το περιβάλλον ή ο πολιτισμός αλλά και σε άλλους όπως κυρίως η κοινωνική αλληλεγγύη.

VII.

Η ισχυρή κοινωνία απαιτεί την επανοριοθέτηση του ρόλου και του πεδίου δράσης του κράτους. Η ευθύνη για το δημόσιο συμφέρον δεν ανήκει εξ ορισμού και εξ ολοκλήρου στο κράτος. Αντίθετα ανήκει και στην κοινωνία και τους φορείς της στο πλαίσιο ενός νέου τρόπου κατανομής των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό το κράτος δεν αρκείται απλώς στην άσκηση επιτελικών αρμοδιοτήτων και την παροχή υπηρεσιών ικανοποιητικού επιπέδου, αλλά ευνοεί τη συμμετοχή των πολιτών και των φορέων της κοινωνίας στη διαχείριση των κοινών.

VIII.

1. Η ισχυρή κοινωνία απαιτεί όμως και ριζικές μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό μας σύστημα. Εμείς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε σοβαρά και όχι προσχηματικά την αδιαφορία των πολιτών για την πολιτική, να εμπεδώσουμε και να ενδυναμώσουμε την αίσθηση του πολίτη ότι όσα λέγονται δημόσια τον αφορούν. Είναι ανάγκη να γίνουν αλλαγές στις κομματικές δομές και λειτουργίες, να υιοθετηθούν δίκαιοι και προβλέψιμοι κανόνες του πολιτικού αγώνα, να ανανεωθεί το πολιτικό προσωπικό, να ενισχυθούν οι κοινοβουλευτικοί και οι άλλοι θεσμοί διαβούλευσης και έμμεσης αντιπροσώπευσης ούτως ώστε ο λαός να αποτελεί όχι όχημα της λαϊκιστικής νομιμοποίησης των ποικίλων εξουσιών, αλλά σώμα αυτοκαθοριζομένων και ελεύθερα διαβουλευομένων πολιτών.

2. Ένα σύγχρονο πολιτικό σύστημα απαιτεί και ένα νέο ήθος του πολιτικού. Θέλει τον πολιτικό απελευθερωμένο από την ανάγκη της διαρκούς προβολής, απαλλαγμένο από τις δουλείες της εξάρτησης από τα τηλεοπτικά κανάλια, στρατευμένο σε συγκεκριμένες προγραμματικές θέσεις με καθαρό ιδεολογικοπολιτικό στίγμα. Οι πολιτικοί του δοκιμαστικού σωλήνα, της κενόλογης και ανώδυνης ρητορείας στα ΜΜΕ είναι ένα είδος που δυστυχώς απαντά σε όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος. Η δυναμική μιας ισχυρής κοινωνίας, όπως της αξίζει να είναι η ελληνική κοινωνία, βρίσκεται σε πλήρη διάσταση με το πρότυπο αυτό. Αργά ή γρήγορα θα το αποβάλει η ίδια. Ανήκει όμως στις προτεραιότητές μας να επισπεύσουμε με συγκεκριμένες πρακτικές και μεταρρυθμίσεις τις εξελίξεις.

Αθήνα, 2 Φεβρουαρίου 2001

Δεν είναι δίμα
μόνο εσαυτή φησ. Είναι
δίμα εμπόχου ασυωνιαν
εφουσίασ αωο οριόμύο
αρώμα, ωοο διαφορμύο
ιδέομοία

παραδοσιακού αυταρχικού κεφαλαιούχου απέναντι στον εργαζόμενο, η αντίληψη του σπουδαιοφανούς πολιτικού απέναντι στους πολιτικούς του "πελάτες", η αντίληψη του υπεροπτικού γραφειοκράτη απέναντι στους "ενοχλητικούς" πολίτες που επιμένουν να θέλουν να εξυπηρετηθούν. Αυτή η αντίληψη μιας απονευρωμένης και αδύναμης κοινωνίας ανήκει όμως οριστικά στο παρελθόν.

3. Ισχυρή κοινωνία είναι για μας η κοινωνία που παίρνει όλο και περισσότερο η ίδια τις τύχες στα χέρια της. Είναι η κοινωνία των δικαιωμάτων, της γνώσης, της πρωτοβουλίας, αλλά και της ευθύνης. Είναι η κοινωνία στην οποία αναζωογονούνται οι αγώνες της προοδευτικής πολιτικής από τη Γαλλική Επανάσταση και την αφύπνιση των εργαζόμενων τάξεων μέχρι τα σύγχρονα κινήματα διαμαρτυρίας για την ισότητα, την εξάλειψη των διακρίσεων κάθε είδους και την υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Είναι η κοινωνία που για πρώτη φορά ευνοείται τόσο πολύ από την ανάπτυξη της οικονομίας και της τεχνολογίας σε παγκόσμια κλίμακα.

Μείνει η αυταρχία
στο κορμό οι
μηχανισμοί
εφουσίασ
ωδύμωμ
διαφορμύο
κοινωνία

4. Στο εγχείρημα για τη διαμόρφωση της ισχυρής κοινωνίας επιμένουμε με την πολιτική μας από την πρώτη στιγμή. Οι ελλείψεις ήταν τότε μεγάλες. Οι παραδοσιακές αντιλήψεις για μια παθητική κοινωνία που ανέχεται τις πελατειακές σχέσεις, η οικονομική υστέρηση και οι διεθνείς αμφιταλαντεύσεις της χώρας ήταν οι κύριες αιτίες. Επιδιώκουμε με καθημερινό αγώνα, συχνά με πολιτικό κόστος και θυσίες, να τις ξεπεράσουμε. Σήμερα η αφετηρία μας είναι διαφορετική. Από καλύτερες θέσεις μπορούμε να κινηθούμε πιο ριζοσπαστικά, να επιχειρήσουμε βαθιές τομές για να κάνουμε κτήμα μας την ισχυρή κοινωνία.

III

Πρέπει, πρώτα, να αναγνωρίσουμε σε όλη της την έκταση τη βαθύτερη ουσία και τη δυναμική των δικαιωμάτων των πολιτών. Τα δικαιώματα βρίσκονται άλλωστε στο επίκεντρο της πολιτικής. Είναι ανάγκη έτσι να αναβαθμίσουμε και να κάνουμε πιο αποτελεσματικούς τους παραδοσιακούς θεσμούς που επιτρέπουν στον πολίτη να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του όπως τα δικαστήρια. Αλλά παράλληλα είναι ανάγκη να επιμένουμε στη δημιουργία και τη λειτουργία νέων θεσμών, που προέρχονται και έλκουν τη νομιμοποίησή τους από την ίδια την κοινωνία των πολιτών, όπως οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές.

Ανω διασπίρα
αμο έωοσε
αβη έμιάα?

Εδώ
επαι το
ωροβήμα
Δεν εφ
ωιοτεωω

Κοινωνική Ένωση είναι βασική έννοια
σε διαδικασία δημιουργίας κοινωνίας πολιτών
Την αναζητούμε.

IV

Ένα πλήθος αυτόνομων πρωτοβουλιών σε κρίσιμους τομείς της ζωής μας αναδεικνύουν την τεράστια δυναμική της κοινωνίας των πολιτών. Η δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι γνωστή σε όλο τον κόσμο και ευαισθητοποιεί πολύ περισσότερο τον σημερινό πληροφορημένο πολίτη από ό,τι τα κουρασμένα προγράμματα των παραδοσιακών πολιτικών. Η δράση τους διαδίδεται ήδη και στη χώρα μας, αποτελώντας πηγή έμπνευσης και πρωτοβουλιών ιδίως για τους νέους.

Διαδοχή
αλλά
έρχονται
μετά
επιπλέον
δίνονται
μαζί
σπουδείς

Στο πνεύμα αυτό είναι αναγκαία μια συστηματική και πλήρης πολιτική ουσιαστικής ενίσχυσης του έργου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, με στόχο να εμπνεύσουμε τους πολίτες στην ενεργή συμμετοχή τους σε αυτές. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι χρήσιμη η ενθάρρυνση του εθελοντισμού όχι μόνο μέσω κινήτρων, υλικών και ηθικών, αλλά και μέσω της λήψης υπόψιν των απαιτήσεων και των ικανοτήτων των ενεργών πολιτών κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών, τόσο σε τομείς παραδοσιακά οικείους σε αυτούς όπως και σε άλλους - κυρίως στον τομέα της κοινωνικής αλληλεγγύης και της περιβαλλοντικής προστασίας.

V

Αποτελεί όρο για την ισχυρή κοινωνία ο αναπροσανατολισμός του εκπαιδευτικού συστήματος σε κοινωνικές αξίες όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη, η ανεκτικότητα, η ευθύνη. Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να καλλιεργεί μονόπλευρα τον επαγγελματισμό, την τεχνοκρατία, τον ωφελμισμό. Αυτή η τάση θα οδηγούσε με μαθηματική ακρίβεια τους νέους στον ατομικισμό και στην παθητικότητα, αποδυναμώνοντας σε μια ευαίσθητη φάση της ζωής τους δεσμούς τους με την κοινωνία. Πέρα, όμως, από τα προγράμματα σπουδών, το σχολείο πρέπει να αποτελέσει το ίδιο έναν πρότυπο πυρήνα κοινωνικής διαπαιδαγώγησης. Πρέπει να είναι ο χώρος, όπου οι μαθητές καλλιεργούν τα ενδιαφέροντά τους και το πνεύμα πρωτοβουλίας για την ανάπτυξη πρωτότυπων δραστηριοτήτων. Το σχολείο πρέπει να εμπνέει συλλογικές δράσεις και όχι να αποξενώνει τους μαθητές σε ένα μελαγχολικό περιβάλλον στερείρας απομνημόνευσης, βαθμοθηρίας, ανταγωνισμού και, τελικά, καταπίεσης.

VI

Η ισχυρή κοινωνία απαιτεί την επανοριοθέτηση του ρόλου και του πεδίου δράσης του κράτους. Η ευθύνη για το δημόσιο συμφέρον δεν ανήκει εξ ορισμού και εξ ολοκλήρου στο κράτος. Αντίθετα ανήκει και στην κοινωνία και τους φορείς της στο πλαίσιο ενός νέου τρόπου κατανομής των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό το κράτος δεν αρκείται στην άσκηση επιτελικών αρμοδιοτήτων και την παροχή υπηρεσιών ικανοποιητικού επιπέδου, αλλά ευνοεί τη συμμετοχή των πολιτών και των φορέων της κοινωνίας στη διαχείριση των κοινών.

VII

Ισχυρή κοινωνία μπορεί ν' αναπτυχθεί μέσα σε συνθήκες ασφάλειας και προοπτικής. Ασφάλειας για όλους όσους νοιώθουν την αβεβαιότητα να απειλεί προσωπικά ή οικογενειακά τους ζωτικά συμφέροντα. Και εδώ ο σχεδιασμός μιας πολιτικής με στόχο τη δημιουργία ενός νέου κοινωνικού κράτους, βιώσιμου γι' αυτούς που έχουν πράγματι ανάγκη αποτελεί προτεραιότητά μας. Συγχρόνως ισοδύναμο μέλημά μας είναι να διαγράψουμε την προοπτική και τις συνθήκες μέσα στις οποίες αυτή μπορεί να καρποφορήσει. Να δημιουργήσουμε και να διασφαλίσουμε σε βάθος χρόνου τη σταθερή οικονομία, την αναπτυξιακή τροχιά, τη διεύρυνση δυνατοτήτων και ευκαιριών για όλους - ιδιαίτερα για τη γενιά που έρχεται- για τις γυναίκες, για εκείνους που απειλούνται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ασφάλεια και προοπτική ήταν και είναι για μας στις προτεραιότητες των πολιτικών μας. Κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη διαχρονικές αξίες μας που μας ξεχωρίζουν από τις νεοφιλελεύθερες ιδέες και την παραδοσιακή συντηρητική παράταξη όπως εξακολουθεί να επιζεί στη σύγχρονη Ελλάδα.

VIII

Η ισχυρή κοινωνία απαιτεί όμως και ριζικές μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό μας σύστημα. Είναι καιρός να εκλείψουν άκαμπτες δομές που δεν επιτρέπουν στους πολίτες να εκφράσουν τη θέλησή τους με αυθεντικό τρόπο, που "φιλτράρουν" τη θέλησή τους σε αλλεπάλληλα επίπεδα, αφυδατώνοντάς την.

Δομές, που καλλιεργούν τον επαγγελματισμό των πολιτικών στο όνομα μιας κακώς εννοούμενης αντιπροσώπευσης, συνθλίβουν πρωτοβουλίες και διαιωνίζουν παθολογικές εξουσίες. Η δημοκρατία υπάρχει για να απελευθερώνει την κοινωνική δυναμική και όχι να

την πνίγει. Πρέπει κάποτε να μας απασχολήσει σοβαρά και όχι προσχηματικά η αδιαφορία των πολιτών για την πολιτική, η τεχνοκρατική, δήθεν “ουδέτερη”, εικόνα που καλλιεργείται για αυτήν, η μετατροπή των πολιτικών διαδικασιών και του πολιτικού διαλόγου σε “θέαμα” και η αίσθηση του πολίτη ότι όσα λέγονται δημόσια δεν είναι τα σημαντικότερα για τις αποφάσεις που τελικά θα ληφθούν.

Μας αωαι-
οχοισυ,
αωασχο;
σου και
αμοσ
ο αροφιν
δεν
ενα και ουρνο
Αωασηοει
δεν εχω
δοδει

Ο σύγχρονος πολίτης απαιτεί ένα νέο πολιτικό σύστημα. Απαιτεί ιδίως αλλαγές στις κομματικές δομές και λειτουργίες, δίκαιους και προβλέψιμους κανόνες του πολιτικού αγώνα, αλλαγές στους κοινοβουλευτικούς θεσμούς, ώστε η Βουλή να είναι το πραγματικό forum των σημαντικών πολιτικών επιλογών. Απαιτεί, όμως, και ένα νέο ήθος του πολιτικού. Θέλει τον πολιτικό απελευθερωμένο από την ανάγκη της διαρκούς προβολής, στρατευμένο σε συγκεκριμένες προγραμματικές θέσεις με καθαρό ιδεολογικοπολιτικό στίγμα. Οι πολιτικοί του “δοκιμαστικού σωλήνα”, της κενόλογης και ανώδυνης ρητορείας στα ΜΜΕ, οι πολιτικοί με αμβλυμένο το αίσθημα της ευθύνης απέναντι στον πολίτη είναι ένα είδος που δυστυχώς το συναντά κανείς σε όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος. Η δυναμική μιας ισχυρής κοινωνίας, όπως είναι σήμερα η ελληνική κοινωνία, βρίσκεται σε πλήρη διάσταση με το πρότυπο αυτό. Αργά ή γρήγορα θα το αποβάλλει η ίδια. Ανήκει όμως στις προτεραιότητές μας να επισπεύσουμε με τους αγώνες μας τις εξελίξεις.

κατω
κοινοτητα

μωρε να ειναι;

Αθήνα, 22 Δεκεμβρίου 2000

Γ.Π. Β.Β. Ν.Θ.